

crkva u svijetu

godina XXVI • broj 1 (109) • 1991

PUTOVI KATOLIČKE OBNOVE

Drago Šimundža

Obnova je iskonski poziv čovjeka i društva. U najužoj je vezi s ljudskom naravi i kršćanskim poslanjem. U stvari, i sama se Crkva treba stalno obnavljati, Koncil kaže reformirati, u Duhu i istini, kako bi Riječ Božja, poput kvasca i gorušičnog zrna (Mt 13, 31—33), rasla i djelovala u čovjeku i društvu.

O kakvoj se obnovi radi?

O unutrašnjoj, duhovnoj. O obonvi svijesti i duha. S njom se započinje i za njom teži. To nužno uvjetuje široki program rada. Riječ je o cjelovitom postupku, u biblijskom smislu, koji teži za »novim čovjekom«, za osobnom obnovom i moralnom metanojom, osnovnim pretpostavkama istinske preobrazbe obitelji i naroda, u duhovnom i kulturnom smislu, u društvenoj etici i moralu.

Individuum je dakle u središtu pažnje. On je polazište i cilj. No putovi su raznoliki: naravni i milosni, unutarnji i vanjski. To više kad znamo da je čovjek društveno biće, da se ne može izdvajati iz svoje okoline i parcijalno »obnavljati«.

Pod tim vidom naša se vizija širi. Potrebni su složeni oblici rada. Ne možemo ih ostvariti u zatvorenom krugu ili samo u uskim profesionalnim formama tradicionalnog apostolata. Nužne su nove snage i suvremeni oblici akcije i kontemplacije. U pitanju su višestruki programi i najšira suradnja.

Zajednička obveza kršćanskog apostolata

Poput otajstvene naravi Crkve, i njezin je poziv otajstven, putovi njezina djelovanja i razvoja. Bog je, naravno, nazočan u svom djelu. On čini da ono raste (1 Kor 3, 6; Kol 2, 19). Pa ipak, u općoj ekonomiji spasenja, u povijesnom ostvarenju Kristova poslanja, čovjek je vrlo

važan; njegovo je sudjelovanje neophodno. Zato ga je Bog pozvao na suradnju; sve je krštenike ovlastio da mu budu apostoli i svjedoci. Povjerio im je, teološki rečeno, ulogu u posredovanju, naviještanju i svjedočenju Kristova spasiteljskog čina. Svi smo u sakramentima krštenja i potvrde — svećenici posebno u sakramentu reda — primili i prihvatili tu obvezu. To je temelj i određenje našeg zajedničkog i osobnog apostolata.

Vraćajući se svojim izvorima, Crkva se danas spontano vraća odgovornom poslanju svih svojih vjernika. Laici su u tome posebno važni. Njihova je uloga nezaobilazna: i u uhodanim oblicima karitasa i redovitog pastolarala, i u njihovim posebnim i zajedničkim akcijama, u kršćanskom pokretu duhovne obnove, koji će biti primjeren konkretnim prilikama i suvremenim metodama rada.

Ako nam u tome do jučer nije bilo moguće primijeniti koncilske smjernice, koje su bile namijenjene razvoju slobodnog društva, danas više nema razloga da ih zaobilazimo. Valja se truditi i započeti. Sustavno i organizirano. Novo vrijeme traži njihovu razradu i primjenu.

Obrisi modernog apostolata

Povijest Crkva poznaje različite modele i oblike svoga rada. Prvotni model apostolske službe, u svom hijerarhijskom, profesionalnom obliku bio je i ostaje trajnom okosnicom cjelovitog kršćanskog poslanja. To ne smijemo previdjeti. Ali isto tako ne smijemo ga usko shvaćati i samo s njim računati. Već je prva Crkva nadvladala tu kušnju i u skladu s općim pozivom djelovala kao zajednica. Svaki je vjernik osjećao apostolat svojom dužnošću. Bio je to pravi pokret. I zajednički uspjeh. Tek u doba opće kristijanizacije, u skladnim kršćanskim sredinama, taj osjećaj se gubi, jer službu pastoralu i, u širem smislu, apostolata preuzima hijerarhija sa svojim profesionalnim službenicima. Nova su vremena ponovno, posebno u prošlom i ovom stoljeću, osjetila potrebu za mješovitim ili općim modelom: uz hijerarhijsku službu i profesionalni pastoral uključena je zajednička suradnja, koja je vrlo brzo i uspješno pokrenula katolička društva, pokrete i akciju.

Na nama je danas da iznova, prema našim potrebama i mogućnostima, obnovimo ono što je u nas u jednom vremenu bilo nasilno zaustavljeno i zabranjeno. Prilike su nove i na nov se način moramo organizirati, koristeći se iskustvom prošlosti.

Još u vrijeme »privatnosti«, u komunističkom sustavu, težili smo za mješovitim modelom hijerargijskog i laičkog apostolata. Imali smo molitvene pokrete, karizmatičke skupine, vjeronaučne zajednice, svjetovne ustanove, bračne vikende, obnoviteljske pokrete. Sada se uz njih šire nova društva, stvara se opća obnoviteljska klima, koju treba službeno i praktično poduprijeti i usmjeravati, u Crkvi i van Crkve, na svim područjima privatnog i javnog djelovanja. Moderni apostolat o kojemu je riječ ne može se zamisliti bez zajedničke akcije i usklađenog postupka, koji će mozaično, u manjim skupinama i organizacijama, obuhvatiti sve slojeve Božjeg naroda, ujedinjujući ih u istom pozivu.

Raznolikost i jedinstvo

Za velike pokrete i akcije nužni su složeni postupci i skladna organizacija. Crkva je uvijek o tome vodila računa. I danas nam je to na srcu. Jer, kršćanski je poziv jedan i jedinstven. I apostolat je takav. Jedinstvo mu je bitna odrednica. Ne u oblicima rada nego u svrsi i pozivu. Krist mu je princip i mjerilo. Bilo da ga vršimo sami ili zajednički u hijerarhijskom ili laičkom poslanju, s kanonskom misijom ili bez nje, u duhu svog osnovnog poziva, uvijek ga vršimo u zajedništvu s Kristom i njegovom Crkvom. Pod tim se vidom svi njegovi modeli i oblici međusobno dopunjuju i u jedno spajaju.

Hijerarhijski uređena Crkva zahtijeva hijerarhijska uputstva i njihovo prihvaćanje. I u apostolatu, naravno. Ali to ne treba shvaćati usko-grudno; toviše, što je i Zakonik kanonskog prava jasno otvorio vrata laičkom apostolatu putem osnivanja društava »za promicanje kršćanskog poziva« (kan. 215) te svakom vjerniku preporučio da, »prema svom staležu i položaju, promiče i podupire apostolsko djelovanje« (kan. 216). Ipak, organsko jedinstvo valja poštivati i, ako se radi o službenom nastupu, jasno razlikovati kad se vrši službeno u ime Crkve, kad samostalno ili privatno, u ime određene skupine, društva ili pojedinca. U tom smislu Zakonik kanonskog prava upućuje da »nijedan pothvat ne prisvaja sebi naslov katolički, osim s pristankom mjerodavne crkvene vlasti« (kan. 216).

Ne poričući dakle slobodu vjernicima laicima da se samostalno organiziraju i udružuju, dapače potičući ih na to, Crkva ih upućuje da se drže kršćanskog zajedništva. To je put i jamstvo našega usklađenog rada i apostolata. Ne radi se nipošto ili, točnije, ne bi se smjelo raditi o prevlasti klera, nego o uzajamnom potpomaganju i suradnji cijele Crkve na sigurnim kršćanskim temeljima pod vodstvom Učiteljstva. Takav postupak razborito usmjeruje razvoj modernih pokreta u duhu zajedničke discipline i cjelovitog kršćanskog poziva.

Značenje i uloga laika

Jednu stvar treba jasno naglasiti: koliko je neutemeljeno umišljati da će klerici sami riješiti pitanje modernog apostolata ili, šire, duhovne, kulturne, dobrotvorne i pastoralne misije Crkve, tako je jednako izlišno pomišljati da će ta ista pitanja jednostrano riješiti vjernici laici. Bila bi to kriva postavka, koja ne bi vodila ničemu. Nasuprot tome samo je po sebi jasno da se suvremena misija Crkve mora usporedo odvijati, na različitim razinama i u raznolikim oblicima; štoviše, da se često između sebe, u smislu suradnje klerika i laika, treba povezivati i zajedno djelovati. Laici su po krštenju ucijepljeni u Mistično tijelo, a po potvrdi su ojačani Duhom; njihovo se opće svećeništvo ne kosi sa službeničkim svećeništvom i ne suprotstavlja njegovoj funkciji. I jedno i drugo imaju svoj izvor u Kristu, u Kristovu velikosvećeništvu. U službi su istog poziva. Međusobno se slijede i dopunjuju.

Naravno, na nekim područjima ili, bolje, u nekim oblicima rada nužna je svećenička prisutnost i služba, u nekima je opet neophodna laička

uloga; no najčešće se radi o zajedničkom pozivu i poslanju, pri čemu se posebne uloge u potpunosti potvrđuju i naizmjenično podupiru.

Kako smo do jučer imali — a još i danas uglavnom imamo — kleričku prevagu u crkvenim službama, danas je potrebno više naglašavati i promicati važnost i značenje vjernika laika. Oni su također važni i valja ih uključiti; naravno, na različitim osnovama. Koliko bi bilo nužno da prihvate i vrše neke crkvene službe koje su nekada bile namijenjene samo svećeniku, toliko je također važno da se samostalno i dobrovoljno angažiraju, bilo u svojim zajednicama, sami, bilo u suradnji sa svećenicima: u dobrotvornom, nabožnom, pastoralnom i odgojnom radu, odnosno u promicanju kršćanske svijesti i kulture, u različitim oblicima modernog apostolata, poglavito u sredstvima za priopćavanje.

Stvari su složene, ali i vrlo jednostavne. Treba samo malo dobre volje i smisla za organizaciju i suradnju. Vrijeme nas očito pomalo mijenja. Proces je u toku. Treba ga samo prihvatiti i u duhu zajedničkog poslanja posvijestiti. Nije nužno davati savjete; svatko na svom području zna što treba i što se može učiniti. Ali, vodstvo je potrebno. Učiteljstvo naše domovinske Crkve mora promicati i usmjeravati programe.

Katolička društva i njihova usmjerenja

Jedan od najvažnijih putova naše obnove jest suradnja i sudjelovanje najširih slojeva naroda Božjega, prvenstveno laika, u djelu apostolata. Uski profesionalni krugovi, svećenički i redovnički stalež, kao i dio angažiranih vjernika trebaju biti poticaj i kvasac; ali nužno moraju mijenjati stara mišljenja da su sa svojim idejama i strukturama jedini nosioci obnove. U novom vremenu, koje je raslojilo čvrste religiozne cjeline, prouzročilo različita seljenja i promjene shvaćanja, treba raditi u skladu s današnjim znanstvenim, društvenim i psihološkim zahtjevima. U tom je smislu vrlo važan rad u manjim skupinama, koje angažiraju izravno i osobno.

Riječ je, naravno, o istom cilju i pozivu, o njihovoj artikulaciji u suvremenim oblicima, kroz različita društva i poslanja, zasnovana na višestrukim osnovama: dobnoj, profesionalnoj, dobrotvornoj, staleškoj, duhovnoj, kulturnoj itd., sa širokom organizacijom, vrlo razvedenom, ali istodobno, prema određenim grupacijama, sustavno i postupno strukturiranom na vodoravnoj i uzlaznoj crti sve do strukovnih udruženja i saveza društava na nacionalnoj razini, s jasnim ciljevima i programima. Daka-ko, to je dug proces koji je tek započeo. Treba ga samo poticati i razumno voditi, usmjeravati, pedagoški ali i autoritativno, u smislu jasnih odrednica crkvene misije i prakse.

Već smo napomenuli da takva društva vjernika laika mogu biti samobitna i autonomna, odnosno da se, što je još bolje, mogu osnovati pod pokroviteljstvom Crkve, s pristankom i potvrdom crkvene vlasti. U svakom slučaju, svako će društvo imati svoje posebnosti, posebne sadržaje i poslanje, ali će sva, kad je riječ o katoličkim društvima, za čim idemo, imati zajedničku zadaću: promicanje duhovnih vrednota i razvijanje kršćanske svijesti i kulture u jedinstvenom evanđeoskom pozivu.

Pokret ili Akcija?

Navedene riječi u ovom podnaslovu podsjećaju na Katolički pokret i Akciju, koji su se javili u Evropi i u nas davno prije II. vat. koncila. Zahtjevale su ih onodobne prilike i na svoj način usmjerile u istom cilju. Danas se radi o sličnim stvarima, pa ih i jezično možemo slično nazivati. No držim da treba ići za novim pokretom i akcijom, što znači da ne bismo kopirali stare metode i oblike, sustav organizacije i rada. Moramo graditi nove u skladu s novim zahtjevima. Programske odrednice moraju s tim računati, iako se sama struktura treba postupno razvijati. O sadašnjem planu i polaznom uređenju ovisi daljnji tijek, skladnost odnosa i osmišljenost poziva. I pojedinačnog i zajedničkog, u vidu duhovno jedinstvenog pokreta i akcije.

Važno je napomenuti da se sav proces mora temeljiti na moralnoj, religioznoj osnovi, na vjerskim zasadama i moralnim načelima. Sva briga i nastojanja oko profesionalnog, kulturnog, narodnog ili nekog drugog razvoja, dobrotvornog ili odgojnog angažmana moraju proizlaziti iz univerzalnih principa i osnovnih kršćanskih određenja. Samo tako ćemo najbolje koristiti svom osobnom i zajedničkom napretku, obitelji i narodu.

Zatvorena politika starog sustava nije to dopuštala. I Crkva se bila na to privikla. Taj mentalitet je ostavio svoje korijene. Možda i buntove. Jedno i drugo valja nadvladati: i strah da se vjernici ne smiju udruživati, odnosno da ne trebaju javno nastupati, i djetinju težnju da se »iskorači« u nepotrebna područja. Sve ovo o čemu govorimo i što zagovaramo stvar je normalnog života naroda Božjega i normalnog civilnog društva, koji nas na to potiču. U pitanju su duhovne i etičke vrijednosti, osobna izgradnja i humanizacija svijeta: putem osobnog svjedočenja i planirane suradnje, organiziranog nastupa, u istom duhu i s istim ciljem, koji spontano i sustavno, programski, prelaze u javni pokret i akciju.

Obnova zajedničkog rada i plodnijeg pastoralala

U široj razradi i posebnim usmjerenjima nužno je stvari normirati i pobliže odrediti, i u načinu i u sadržajima. Neka su područja već uočena: odgojno, obrazovno, znanstveno, mass-medijsko, kulturno, umjetničko itd. kao i struktura i princip rada: profesionalni, nabožni, dobrotvorni, staleški... Bit će toliko društava, struktura i oblika, koliko ih, na slobodnoj i razboritoj osnovi, bude potrebno.

Htio bih samo naglasiti, da dosadašnji rad i apostolat neće time biti oštećeni nego unaprijeđeni. Župna zajednica je osnovna i polazna jedinica. Ne treba sve zatvarati u nju, ali se njezina uloga i značenje ne smiju zanemariti. Župnici su, zapravo, prvi pozvani da u svojim sredinama otvaraju prostore, stvaraju pokrete i društva te tako šire suradnju: i na polju apostolata, i na području pastoralala, u karitativnoj, odgojnoj, katehetskoj i liturgijskoj aktivnosti.

Dotaknemo li se npr. samo vjerske pouke, bilo da vjeronauk postane školskim predmetom, bilo da se zadrži sadašnja praksa, u župskim je zajednicama nužna nova suradnja. Vjerska nastava je važan put naše obnove. Ta suradnja je nužna za različite priprave, pouke, uzraste i organizirane tečajeve. Valja je stvarati, odgajati i prihvaćati suradnike, i to ne samo na profesionalnom principu, nego što je za ovaj sustav važno: na dobrovoljnoj osnovi i odgovarajućoj spremi. Novi bi pokreti, formiranjem različitih društava i ekipa, u mnogome mogli pomoći na župskoj i široj crkvenoj razini. Naravno, ne samo u vjeronauku, nego na različitim područjima pastoralnog rada i kršćanske akcije.

U tome vidim poticaj Zajednici: narodu, biskupima i svećenstvu, posebno župnicima, da se zajednički zauzmu za nove pokrete i suvremene metode modernog apostolata, podupirajući početna nastojanja, toliko potrebna našoj Crkvi.

U ovom duhu, u duhu katoličke obnove i modernog pastorala i apostolata, treba graditi zajedništvo i suradnju. I u tradicionalnim, internim oblicima rada i u novim inicijativama i pokretima. Ne smijemo gušiti Duha, ali treba koordinirano djelovati. U tome je bitna uloga vodstva.

Kad sve to znamo, samo se po sebi nameće riješenje pitanja vjeronauka u školskom sustavu. Unatoč mogućim neprilikama, treba ga prihvatiti i odgovorno obavljati. U novom postupku evangelizacije i reevangelizacije, kao i u cjelokupnoj našoj obnovi, školski je vjeronauk povlašteno mjesto duha i kulture. I u vezi s tim religiozna, humana i moralna uloga školstva. On će, razumno pedagoški usmjeren, biti na korist odgoju i obrazovanju, vjeri i kulturi, pojedincima i društvu u cjelini (usp. ovdje str. 80—82).

NOUVELES INITIATIVES DU RENOUVEAU CATHOLIQUE EN CROATIE

Résumé

On y parle des chemins et des initiatives de l'apostolat contemporain en Croatie. Avec des changements politiques et sociaux dans notre pays notre Eglise et spécialement nos laïques se trouvent dans de nouvelles circonstances; ils doivent prendre initiative, former leurs associations et, dans des mouvements et l'action, commencer le vrai renouveau de notre pastorat et du apostolat ou mieux dire de toute l'Eglise et de la société.